

KATARZYNA PLUTA*

MATERIAŁY BUDOWLANE WE WSPÓŁCZESNYCH
PRZESTRZENIACH PUBLICZNYCHBUILDING MATERIALS IN CONTEMPORARY
PUBLIC SPACES

Streszczenie

Obecnie możliwości rewaloryzacji przestrzeni publicznych oraz tworzenia nowych przestrzeni znacznie się zwiększyły. Współczesny rynek materiałów budowlanych daje nieograniczoną paletę barw materiałów i najrozmaitsze możliwości faktur. Główne typy używanych materiałów to: różne typy kamienia, cegła, beton, szkło, stal, aluminium, drewno, asfalt, guma, kompozyty, tworzywa sztuczne. Z materiałów tych wykonuje się zarówno posadzki, jak i poszczególne detale urbanistyczne. Interesujące przykłady stosowania materiałów budowlanych w przestrzeniach publicznych miast europejskich (prezentowane w artykule) powinny być inspiracją dla polskich rozwiązań. Nie należy jednakże zapominać o potrzebie promocji lokalnych materiałów w celu kształtowania tożsamości kulturowej regionu.

Słowa kluczowe: materiały budowlane, detal urbanistyczny, przestrzeń miasta

Abstract

Possibilities of renovation and creation of public spaces are much bigger today. Contemporary market of building materials offers unlimited palette of colours of materials as well as very diverse possibilities of creation of surfaces. It is necessary to mention the main types of building materials used in public spaces: the different types of stone, brick, concrete, glass, steel, aluminium, wood, asphalt, gum, plastic. These materials are used both for floors and individual urban details. The interesting examples of using building materials in public spaces of European cities (presented in the article), should become an inspiration for new Polish solutions. It is also necessary to remember about the need of promotion of local materials, what could be helpful for shaping the cultural identity of region.

Keywords: building materials, urban detail, town space

* Dr inż. arch. Katarzyna Pluta, Zakład Projektowania Urbanistycznego i Krajobrazu Wiejskiego, Wydział Architektury, Politechnika Warszawska.

1. Wstęp

W kształtowaniu przestrzeni publicznych miast europejskich stosuje się dzisiaj wiele różnorodnych materiałów budowlanych. Do najczęściej używanych należą: kamień, cegła, beton, szkło, stal, aluminium, drewno, asfalt, guma, kompozyty, oraz tworzywa sztuczne. Wśród kamieni wymienić należy: kamień szlifowany (np. odcień niebieski, szary), granit (np. odcień lekko szary, ciemny brąz, czerwony, czarny), trawertyn, bazalt (np. czerwony, szaro-czarny), marmur (biały), piaskowiec (biały, czerwony). Wiele elementów wykonuje się z betonu (bloki betonowe, płyty) o zabarwieniu szarym lub czerwonym. Szerokie zastosowanie stali to kształtowanie takich elementów jak: ruszt metalowy, płyty i maszty stalowe. Dużą rolę odgrywa także tworzywo zielone: powierzchnie trawiaste, kwiaty, pnącza, żywopłoty, krzewy i drzewa oraz woda. W celu wykształcenia tożsamości zespołu często stosuje się mozaiki i rzeźby znanych twórców. Jednocześnie zastosowanie nowoczesnych technologii w rozwiązaniach materiałowo-konstrukcyjnych staje się w coraz większym stopniu wyznacznikiem wielkomiejskości.

2. Materiały budowlane w przestrzeniach publicznych – przykłady rozwiązań

Charakterystyka najciekawszych przykładów zastosowania materiałów budowlanych w przestrzeniach publicznych współczesnych miast dotyczy zarówno projektów rewitalizacji historycznych przestrzeni miejskich, jak i nowych założeń. We wszystkich rozwiązaniach widoczne jest użycie wielu materiałów oraz znaczne ich przemieszanie. Rzadko spotkać można sytuację, kiedy w danej przestrzeni dominuje jeden rodzaj użytego materiału.

W renowacji Place Vendôme – monumentalnego historycznego placu w sercu Paryża – zwiększono znacznie przestrzeń dla pieszych. Powierzchnię posadzki podzielono na duże pola o kształcie kwadratu za pomocą dwóch rodzajów jasniejszego granitu o różnej wielkości [3]. W przestrzeni placu brak ławek, a jedynymi detalami uzupełniającymi są małe stalowe i większe granitowe słupki określające strefy ruchu kołowego, a także 4 granitowe wejścia do podziemnego parkingu, zaplanowane symetrycznie około kolumny.

Natomiast w renowacji Rathausplatz w centrum St. Pölten w Austrii zastosowano na posadzce zmiany wzorów i materiałów, które wyznaczają strefy dla różnych funkcji. Środkowa część posadzki placu to układ jasnych i ciemnych płyt granitowych o kierunkach skośnych. W północnej części placu ciemne płyty granitowe o układzie prostokątnym akcentują wejście do kościoła. Inne detale urbanistyczne to: granitowe kule, paski asfaltu, szare betonowe bloki, ławki oraz 4 klatki schodowe do podziemnego parkingu [6, 3].

W kolejnym przykładzie renowacji głównego placu miasta – Place Kléber w Strasbourgu posadzkę placu wykonano z ciemnego czerwonego granitu oraz wąskich pasm białego piaskowca, które podkreślają główne ciągi piesze i wejścia. Dodatko-

we elementy wyposażenia placu to: granitowe ciemne bryły, stojaki na rowery, ławki, fontanny, lampy, schody, windy do podziemnego parkingu, i 6 wielkich ruchomych masztów oświetleniowych [2, 3].

Istnieje także wiele przykładów renowacji przestrzeni publicznych, których funkcją dominującą jest np. transport. Jako interesujące przykłady wymienić należy:

- 1) Bismarckplatz w Heidelbergu (oś piesza w środku placu to kamienna posadzka wykonana z prostokątnych płyt z białego i ciemnego kamienia),
- 2) Luisenplatz w Darmstadt (główny plac rekreacyjny miasta i jednocześnie duży węzeł komunikacyjny, posadzka placu podzielona została na różne obszary za pomocą wąskich pasm z białego marmuru, a pola w środku wypełniono czerwonym i szarym granitem),
- 3) Gustav Adolfs Torg w Malmö (ciemniejsze pasy w granitowej posadzce wyznaczają połączenie pomiędzy dwiema głównymi strefami pieszymi miasta),
- 4) Place Charles Hernu w Lyonie (eliptyczna posadzka placu to układ jasnych pól granitowych podzielonych za pomocą wąskich pasków ciemnego granitu),
- 5) Place de l'Homme de Fer w Strasbourgu (zastosowanie nowoczesnej konstrukcji okrągłego dachu szklanego opartego na stalowych słupach – jako przystanku dla nowej linii tramwajowej, układ posadzki pod dachem dostosowany do jego kształtu i składa się z jasnych i ciemnych kamiennych pól o barwie szarej, czerwonej i białej) [3].

Interesujący przykład stosowania różnych materiałów budowlanych we współczesnym założeniu parkowym stanowi Parque Linear de Ourém w Ourém w Portugalii. Występują tutaj: jasne drewniane płaszczyzny nad taflą wodną, powierzchnie żwirowe o barwie jasnożółtej oraz kontrastujące z nimi ciemne powierzchnie trawiaste. W przestrzeni wyróżnia się ścieżka rowerowa zrobiona z czerwonej cegły utwardzonej porowatym betonem [5].

Następny przykład to HafenCity – nowa wielofunkcyjna dzielnica miejska Hamburga, położona na obszarze dawnych doków pomiędzy rzeką Łabą a centrum miasta. W 2007 roku otwarty został zespół oryginalnych nabrzeżnych przestrzeni publicznych. Pierwszy z placów nabrzeżnych Magellan-Terrassen – to tarasowy plac, którego posadzka utworzona jest z wielu przenikających się płaszczyzn o różnych fakturach i barwach. Materiały budowlane użyte na posadzce placu, ich kolory oraz artystycznie skomponowane morskie ornamenty i mozaiki skontrastowane z jasną powierzchnią posadzki, przypominają morską przeszłość obszaru [4, 7]. Drugi plac miejski Marco-Polo Terrassen współtworzą tarasy oraz kopce ziemne pokryte trawnikiem. Ciemnozielone płaszczyzny trawiaste kontrastują z jasnymi posadzkami. Natomiast drewniane płaszczyzny usytuowane w pobliżu wody przypominają tratwy wyciągnięte na brzeg i funkcjonują jako miejsca do siedzenia, opalania i miejsca zabaw dla dzieci. Interesująco zaprojektowaną przestrzenią publiczną jest także plac Vasco-da-Gama [4]. Zaprojektowano tutaj specjalne miejsce do gry w piłkę, wyodrębniające się w przestrzeni placu za pomocą żółtej sztucznej nawierzchni. Plac łączy się schodami i otwiera na nabrzeżną promenadę Dalmannkai, w której kształtowaniu użyto podobne detale i motywy morskie, jak na Tarasach Magellana.

Znaczne przemieszanie materiałów oraz nawiązywanie do historycznej przeszłości obszaru widoczne jest także w projekcie Royal Victoria Square, powstałego na obszarze dawnych doków Royal Docks w Londynie [5]. Przestrzeń placu współtwo-

rzą elementy zachowane (żurawie, dawne magazyny) oraz elementy nowe (dwa stalowe zadaszenia, fontanny, wysokie cienkie elementy symbolizujące maszty). Poszczególne strefy placu wyznaczone poprzez rozmaite nawierzchnie posadzki, wykonane są z następujących materiałów w kontrastowych barwach: granit, beton, kamień naturalny, drewno, stalowe ruszty, powierzchnie trawiaste. Przestrzeń uzupełniają: drzewa, ławki, schody oraz lampy wbudowane w posadzkę placu.

Natomiast rewitalizacja portu we Frankfurcie nad Menem spowodowała przekształcenie go w nową wielofunkcyjną dzielnicę miejską zwaną Westhafen [4]. Nowe obiekty zachowały charakter dawnego portu przez użycie na elewacjach czerwonego piaskowca wraz z szaro-czarnym bazaltem. Nawierzchnie przestrzeni publicznych pokryto kamieniem naturalnym oraz uzupełniono niewielką ilością detali.

Inny charakter mają przestrzenie publiczne związane z realizacją Biblioteki Narodowej projektu Dominique Perrault'a w Paryżu [1]. Cechuje je wzajemne przenikanie oraz kontakt wzrokowy z rzeką, który wzmocniony jest poprzez znaczne podniesienie głównego poziomu wokół budynku. Oryginalność rozwiązania podkreśla kombinacja rozmaitych materiałów: drewna, połyskujących srebrnych metalowych detali, tafli szklanych, płyt metalowych oraz wysokich drzew sosnowych w zagłębionym dziedzińcu, a także zieleni pnącej na rozmaitych metalowych konstrukcjach przestrzennych.

Następny przykład to rozwiązanie placu i ulicy Lenného w Berlinie, gdzie jednym z elementów powierzchni placu jest miejsce przebiegu muru berlińskiego. Plac położony pomiędzy parkiem Tiergarten a nową zabudową biurową i mieszkaniową nawiązuje do dawnego układu zabudowy historycznej [5]. Posadzka placu to w planie nieregularna elipsa powstała dzięki ścięciu narożnika zabudowy i składająca się z kilku koncentrycznie ułożonych pól, wypełnionych kamiennymi granitowymi kostkami w odcieniach szarości. Wokół elipsy przebiega ścieżka rowerowa o nawierzchni z prostokątnych niebiesko-szarych płyt kamiennych. Elipsę od strony wschodniej przecina wąska biała kamienna linia, sygnalizująca przebieg muru berlińskiego. Przed budynkami biurowymi znajdują się rozmaicie ukształtowane niskie żywopłoty uzupełnione ażurowo posadzonymi drzewami.

W charakterystyce wybitnych rozwiązań przestrzeni publicznych nie może zabraknąć także Stadtlounge – przestrzeni publicznej w St. Gallen w Szwajcarii, która wyodrębnia się w zespole biurowym przez zastosowanie powierzchni z ziarnistej gumy w kolorze czerwonym [5]. Z materiału tego ukształtowane są także rozmaite formy przestrzenne, pełniące różne funkcje np. miejsca do siedzenia, fontanna, rzeźby.

II. 1. Magellan-Terrassen, HafenCity, Hamburg (fot. K. Pluta, 2008)

III. 1. Magellan-Terrassen, HafenCity, Hamburg

II. 2. Promenada Dalmannkai, HafenCity, Hamburg (fot. K. Pluta, 2008)

III. 2. Promenade Dalmannkai, HafenCity, Hamburg

II. 3. Zespół Westhafen, Frankfurt nad Menem (fot. K. Pluta, 2008)

III. 3. Westhafen, Frankfurt am Main

II. 4. Biblioteka Narodowa, Paryż (fot. K. Pluta, 2005)

III. 4. National Library, Paris

Literatura

- [1] *French Urban Strategies*, Éditions du Moniteur, Paris 2002.
- [2] Garmory N., Tennant R., *Spaced Out. A guide to award winning contemporary spaces in the UK*, Architectural Press, ELSEVIER, Oxford, UK, 2005.
- [3] Gehl J., Gemzøe L., *New city spaces*, The Danish Architectural Press, Copenhagen 2001.
- [4] Hölzer Ch., Hundt T., Lüke C., Hamm O.G., *Riverscapes. Designing Urban Embankments*, Birkhäuser Verlag AG, 2008.
- [5] Losantos Ā., Santos Quartino D., Vranckx B., *Krajobraz miejski: Nowe trendy, Nowe inspiracje, Nowe rozwiązania*, Top Mark Centre 2008, Warszawa 2008.
- [6] Pluta K., *Kompozycja nowych i rewitalizowanych przestrzeni publicznych w miastach europejskich*, Czasopismo Techniczne, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, „Serce miasta”, Kraków 2008, seria: Architektura, z.4-A/2008, Zeszyt 9, rok 105, s. 51-58.
- [7] Rauterberg H., *Hit the squares! What do communal spaces need? An exploration*, Hamburg: Parks and Squares for the Developing City, State Ministry for Urban Development and Environment, Free and Hanseatic City of Hamburg GmbH, jovis Verlag GmbH, 2008.